ПОРОГИ

Культурно-політичний місячник для українців у Чеській Республіці
POROHY Kulturně-politický měsíčník pro Ukrajince v České republice

№ 7/2025, рік XXXIII | č. 7/2025, ročník XXXIII
Усі електронні випуски часопису "Пороги" знайдете на: **porohy.cz**
facebook.com/PorohyJournal | instagram.com/porohyjournal



СТЕПАН БАНДЕРА: ЛЮДИНА СВОГО ЧАСУ, ЯКИЙ НАСТАВ

4-9

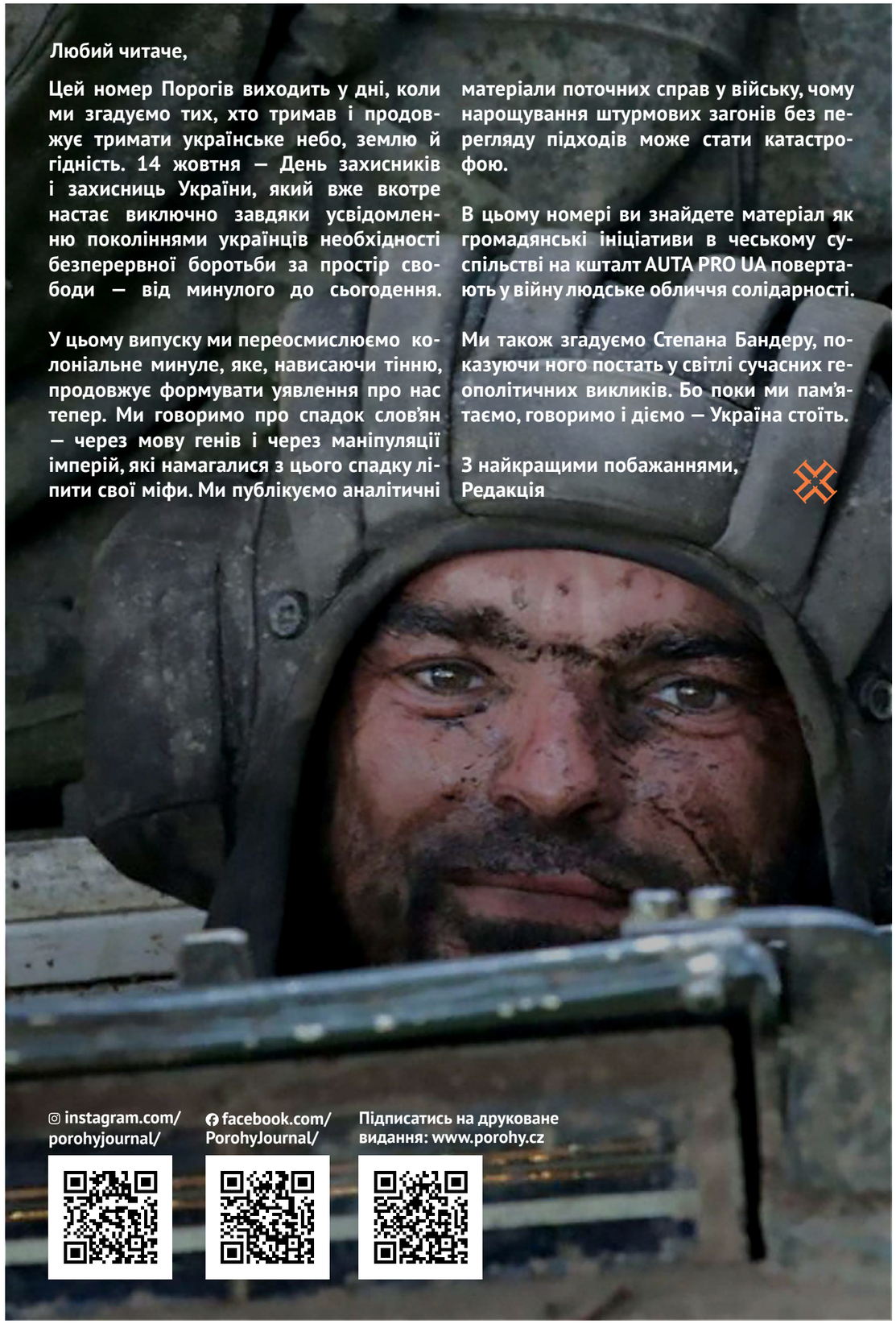
Хроніки громади; Що таке колонізація і чому нам варто про це нагадати; Спадок слов'ян: генетика проти імперських маніпуляцій;

10-11

Чому масштабування штурмових військ — катастрофа; Розмова: Гонза Блажек та його ініціатива AUTA PRO UA;

18-23

Персона: Степан Бандера: людина свого часу, який настав; Анонс кіно: "Медовий місяць", "Сірі бджоли"



Любий читаче,

Цей номер Порогів виходить у дні, коли ми згадуємо тих, хто тримав і продовжує тримати українське небо, землю й гідність. 14 жовтня — День захисників і захисниць України, який вже вкотре настає виключно завдяки усвідомленню поколіннями українців необхідності безперервної боротьби за простір свободи — від минулого до сьогодення.

У цьому випуску ми переосмислюємо колоніальне минуле, яке, нависаючи тінню, продовжує формувати уявлення про нас тепер. Ми говоримо про спадок слов'ян — через мову генів і через маніпуляції імперій, які намагалися з цього спадку ліпити свої міфи. Ми публікуємо аналітичні матеріали поточних справ у війську, чому нарощування штурмових загонів без перегляду підходів може стати катастрофою.

В цьому номері ви знайдете матеріал як громадянські ініціативи в чеському суспільстві на кшталт AUTA PRO UA повертають у війну людське обличчя солідарності.

Ми також згадуємо Степана Бандеру, показуючи його постать у світлі сучасних геополітичних викликів. Бо поки ми пам'ятаємо, говоримо і діємо — Україна стоїть.

З найкращими побажаннями,
Редакція

instagram.com/porohyjournal/

facebook.com/PorohyJournal/

Підписатись на друковане видання: www.porohy.cz

Зміст



Слов'яни на споконвічній Батьківщині
(чеськ. Slované v pravlasti, 1912)

Війна триває 10
Чому масштабування штурмових військ — катастрофа

Хроніки громади 4

Розмова 14
На правильному боці історії: Гонза Блажек, та його ініціатива AUTA PRO UA

Критика 6
Що таке колонізація і чому нам варто про це нагадати

Постать 18
Степан Бандера: людина свого часу, який настав

Аналітика 7
Спадок слов'ян: генетика проти імперських маніпуляцій

Анонс кіно 23
Медовий місяць;
Сірі бджоли

80

мандатів за підсумками виборів отримує партія ANO на чолі з популістом і медіамагнатом Андреєм Бабішем, однак більшості, необхідної для самостійного формування уряду, їй не вдалося здобути.

Рух ANO перемагає з результатом 34,6 %. Друге місце посіла коаліція SPOLU (23,3 % і 52 мандати), третє — STAN (11,2 % і 22 мандати). У парламент також проходять Пірати (8,9 %, 18 місць), SPD (7,8 %, 15 мандатів) та новачки Motoristé sobě (6,8 %, 13 мандатів).

Вперше за більш ніж столітню історію своєї діяльності комуністи не змогли повернутися до парламенту навіть у нових формаціях. Проєкт Stačilo! не подолав виборчий бар'єр, отримавши лише 4,3 % голосів. Це важливий сигнал для демократичних сил та українців у Чехії, адже саме ця політична сила поширювала відверто проросійські меседжі.

Андрей Бабіш святкує перемогу, проте його сила не є абсолютною. Рух ANO виграв вибори, але не здобув більшість, яка дозволила б самостійно формувати уряд. Для контролю над 200-місною Палатою депутатів потрібно щонайменше 101 мандат, а в ANO їх лише 80.

Навіть якщо до переговорів приєднаються партії SPD (15 мандатів) та Motoristé sobě (13 мандатів), коаліція матиме лише тонку більшість — близько 108 місць, і будь-які розбіжності можуть її розвалити. Саме тому Бабіш не може діяти одноосібно — йому доведеться домовлятися, поступатися й шукати компроміси.

Президент Чехії Петр Павел наголосив, що доручить формування уряду лише після того, як прочитає коаліційну угоду. Це означає, що новий кабінет не зможе виникнути за політичним бажанням одного лідера, а лише в межах прозорого парламентського процесу. ■

Gromada.cz

17

країн представили свою військову техніку 20–21 вересня під час святкування Днів НАТО, які відвідали близько 200 тисяч глядачів.

В Мошнові біля Острави відвідбулась ювілейна 25-та річниця Днів НАТО та 16-та річниця Днів Повітряних сил Армії Чеської Республіки. Це найбільша безпекова та військова виставка у Європі, яка щороку збирає сотні тисяч відвідувачів.

Програма почалася о 9-й ранку, а урочисте відкриття за участю президента Петра Павела, прем'єра Петра Фіали та інших офіційних гостей відбулося о 11-й годині.

Вже зранку біля летовища утворилися великі затори. Хоча центральна стоянка для 5 тисяч авто відкрилася ще о 5:30, дороги у напрямку зі Студенки та інших населених пунктів були перевантажені. Місцеві жителі пропонують паркування на приватних подвір'ях.

У цьогорічних Днях НАТО беруть участь армії з 17 країн. Серед головних подій — проліт американського стратегічного бомбардувальника B-52H Stratofortress та шоу трьох акробатичних груп: британських Red Arrows, турецьких Turkish Stars та хорватських Krila Oluje. До них долучиться і парашутна команда RAF Falcons.

Спеціальною партнерською країною цього року стала Італія. Вона демонструє бойовий літак AV-8B+ Harrier, його двомісну версію TAV-8B Harrier, а також танк C1 Ariete та винищувач танків B1 Centauro.

Чеська армія вперше представляє комплексну зону модернізації техніки, де показано останні закупівлі для повітряних і наземних підрозділів.

Особливу увагу привертає і підготовка до майбутнього проєкту із закупівлі F-35. Десять чеських пілотів уже пройшли другий етап тренувань у центрі Lockheed Martin у США, де працювали на спеціальних симуляторах і слухали лекції про можливості цих літаків. ■

Gromada.cz

15

мільярдів чеських крон сплатили за цей час українські біженці, видатки ж на них склали 7,6 мільярда. Такі дані за перше півріччя цього року оприлюднило Міністерство праці і соціальних питань.

Як пояснювали в Мінпраці раніше, йдеться про дані з його математичної моделі. До видатків зараховуються суми гуманітарної допомоги, витрати на охорону здоров'я, освіту чи житло для біженців, до надходжень — сплачені біженцями податки з доходу, суми податку на додану вартість і акцизів, оплата медичного і соціального страхування.

Як повідомляв раніше міністр праці Маріан Юречка (коаліція „Spolu"), надходження від біженців до чеського державного бюджету стали перевищувати видатки на них уже з третього кварталу 2023 року.

Таким чином, коли за 2022 рік видатки на біженців склали 25 мільярдів крон, а надходження від них — 12,6 мільярда крон, то 2023 року цифри зблизилися: видатки — 22 мільярди крон, надходження 19,4 мільярда крон. 2024 року чеська держава отримала від біженців уже 24,8 мільярда крон, а витратила на допомогу їм 15,5 мільярдів крон.

Загалом же надходження від біженців із 2022 року вже перевищили видатки на них на 1,7 мільярда крон.

Як поінформував Юречка нині, в Чехії працюють 169 тисяч біженців із України.

За даними Міністерства внутрішніх справ, станом на кінець дня 21 вересня в Чехії було зареєстровано 393 843 особи з тимчасовим захистом у зв'язку з війною Росії проти України, з них 282 312 осіб у віці від 18 до 65 років. Дітей і підлітків віком до 18 років було зареєстровано 93 835, осіб понад 65 років — 17 696. ■

Ukraina.radio.cz

11

жовтня в Оломоуці український письменник, поет, перекладач, музикант і виконавець Юрій Андрухович виступив в Оломоуці разом із польським музичним тріо "Карбідо". В заключний вечір ювілейної зустрічі і вручення Премії Вацлава Буріана він представив свій проєкт "Радіо Ніч".

Цей музично-літературний перформанс, що поєднує авторське читання і електроакустичну імпровізацію, відбу в поліфункціональній залі Central Музею мистецтва в Оломоуці, повідомив агентству ČTK речник музею Томаш Касал.

"Цей музично-літературний експеримент долає межі традиційної співпраці між літературою і музикою і за своєю формою наближається до радіопостановки в прямому ефірі. Таким чином, на публіку в Оломоуці чекає не лише концерт, а й комплексне мистецьке переживання, яке поєднує слово, звук і сугестивну атмосферу і яке буде гідним завершенням ювілейної Премії Вацлава Буріана", — сказав він.

Юрій Андрухович і "Карбідо" співпрацюють уже два десятки років. А за останні півтора десятка років вони зіграли десятки концертів по всій Європі і видали п'ять спільних альбомів, які поєднують поезію і прозу автора з музичними образами, натхненими фрі-джазом, пост-роком, електронікою і кіберпанком.

Премія Вацлава Буріана — нагорода, що присуджується в Оломоуці щороку на честь журналіста, перекладачі і поета Вацлава Буріана. Її вручення — це зустріч поетів, письменників, журналістів та інтелектуалів зі всієї Центральної Європи, які, як кажуть ініціатори премії, "впливають на формування демократичного діалогу в просторі між Ельбою і Дніпром". ■

Ukaina.radio.cz

16

жовтня Прага перетвориться на величезну галерею під відкритим небом — у місті стартує Signal Festival 2025, найбільший чеський фестиваль світла і цифрового мистецтва.

Протягом чотирьох вечорів жителі та гості столиці зможуть відвідати десятки інсталяцій, відеомапінгів і світлових перформансів, які змінять знайомі архітектурні об'єкти й міські простори.

Цього року організатори підготували два основні маршрути — у центрі Праги та районі Виногради.

Загалом фестиваль представить 20 інсталяцій від митців з різних країн світу —17 власних і 3 партнерських. Частина з них буде доступна безплатно, інші — у межах програми Signal INSIDE, що передбачає платний вхід до історичних інтер'єрів та галерей.

Серед найочікуваніших проєктів — відеомапінг на вежі Староміської ратуші, що стане прем'єрою для фестивалю, а також повернення світлових інсталяцій на фасад базиліки Святої Людмили.

Особливістю цьогорічного фестивалю стане відкриття Signal Space — першої у Чехії постійної галереї цифрового мистецтва. Вона запрацює вже з 1 жовтня у будівлі Староміської ринкової зали (Staroměstská tržnice) і працюватиме цілий рік. Таким чином, Signal виходить за межі чотириденної події і стає постійною культурною платформою.

Організатори наголошують, що фестиваль — не лише про світлові шоу, а й про сучасні виклики. Так, інсталяція Grill Flame у парку Sady Bratří Čapků зверне увагу на проблему житлової кризи у великих містах, а міжнародний проєкт Co-Vision: Confluence у парку Riegrovy sady створить аудіовізуальний діалог між Чехією, Словаччиною та Україною. ■

Ukraina.radio.cz

80%

учасників референдуму в районі Прага 1 підтримали заборону або суттєве обмеження електросамокатів — символів хаотичного туризму, що давно заполонили історичний центр міста.

Голосування, проведене серед мешканців Старого Міста, Малої Страни та прилеглих кварталів, виявило глибоке невдоволення тим, як туризм перетворив серце Праги на безупинну вечірку. Референдум охопив питання шуму, нічного життя, короткострокової оренди житла та продажу алкоголю, а його результати мають обов'язкову силу для місцевої влади.

Близько 70 % виборців висловилися за посилення контролю над орендою через сервіси на кшталт Airbnb. Мешканці наголошують, що через постійні потоки відпочивальників центр міста поступово втрачає свій житловий характер — будинки, де колись жили родини, перетворилися на готелі. Також більшість підтримала обмеження продажу алкоголю після 22:00, посилення контролю за шумом із барів і клубів, а також регулювання вечірніх зібрань на набережних Влтави.

Окремим пунктом було схвалено відкриття цілодобових громадських туалетів на річкових берегах, щоб зменшити безлад, спричинений нічними гуляннями. Влада району заявляє, що реалізація цих рішень може частково вплинути на туристичну економіку, проте головна мета полягає у відновленні рівноваги між інтересами мешканців і гостей міста. Референдум у Празі 1 став знаковим прикладом того, як європейські міста починають ставити добробут своїх громад вище за безконтрольний туризм. ■

Expats.cz

Що таке колонізація і чому нам варто про це нагадати

Нещодавній коментарц Олександра Алфьорова, новоспеченого голови Українського інституту національної пам'яті для одного з ютуб-каналів викликало у мене змішані відчуття. У розмові прозвучала теза, що Україна нібито не була колонією Російської імперії. Здавалося б, це радше семантичне питання. Але саме воно і вимагає найточнішого формулювання — особливо від очільника інституції, покликаної працювати з історичною пам'яттю. Бо якщо ми плутаємося в базових поняттях, то наскільки виважено вибудовуємо власний наратив?

Щоб не спиратися лише на інтуїцію, звернімося до авторитетних словників. Oxford English Dictionary подає визначення: колонія (colony) — територія або країна, яка політично контролюється іншою державою, зазвичай віддаленою, і експлуатується економічно. Це лаконічне, але дуже ємке формулювання: і контроль, і віддаленість центру, і економічна вигода метрополії — всі ключові елементи на місці.

Інший поважний авторитет — Merriam-Webster Dictionary — уточнює: colony — регіон, що перебуває під політичним контролем іншої держави й зазвичай заселяється її людьми або піддається культурній та економічній експансії. Тут бачимо акцент на культурному впливі та заселенні, що робить картину ще повнішою.

Тепер порівняймо ці дефініції з українською історією у складі Російської імперії. Чи був присутній політичний контроль? Безумовно: відсутність власних інституцій державного самоврядування, скасування Гетьманщини, централізація всієї вертикалі влади в Петербурзі. Чи була економічна експлуатація? Так: природні ресурси та сільськогосподарські багатства України працювали на потреби імперії. Чи мало місце культурне заселення й експансія? Досить згадати політику русифікації, заборону української мови та свідому зміну етнічної структури міст.

Таким чином, за обома словниковими дефініціями, Україна в складі Російської імперії цілком відповідає статусу колонії. Відмовлятися від цього означає або нехтувати академічною точністю, або свідомо намагатися уникнути неприємної правди. У будь-якому випадку — це загрозливий симптом.

Я розумію, що дискусія про колоніальний статус України має політичні підтексти. Адже визнавши себе колишньою колонією, ми відмовляємо Росії у праві на "спільну історію" та знімаємо з себе нав'язаний міф "єдиного народу". Це болісно для багатьох — але саме тому важливо бути точними. Історія не терпить напівтонів, коли йдеться про базові категорії.

Звісно, можна сперечатися про масштаби експлуатації, про ступінь інтегрованості українських еліт в імперський проект, про те, наскільки відмінною була наша ситуація від інших народів у складі Росії. Але ставити під сумнів сам факт колоніального статусу — означає рухатися небезпечною стежкою. Бо якщо директор профільної державної інституції не готовий працювати з чіткими дефініціями, то якою буде якість публічної історичної політики загалом?

Мені здається, ми повинні чесно визнати: колоніальний досвід — це частина української історії. І лише усвідомивши його, можна адекватно осмислити і наші визвольні змагання, і сучасну війну, яка є продовженням колоніальної політики Росії у XXI столітті. ■

Текст: Олег Баланда



Спадок слов'ян: генетика проти імперських маніпуляцій

Ця стаття ґрунтується на результатах дослідження Ancient DNA connects large-scale migration with the spread of Slavs (Gretzinger та ін., Nature, 2025). Автори поєднали історичні джерела, археологічні дані й новітні методи аналізу ДНК, зробивши своє дослідження найбільш повним і ґрунтовний в даній сфері. Опираючись на ці дані ми вирішили дати відповідь на питання, яке протягом останніх двох століть було предметом палких суперечок про походження та причини поширення слов'янських племен Європою у ранньому середньовіччі та спростувати деякі імперські наративи щодо спільного походження українців і росіян.

У науковому сенсі поняття "слов'яни" варто трактувати обережно. Це поняття стало особливо виразним у XIX–XX ст., коли з'явилися ідеї слов'янського націоналізму, панславізму й воно активно використовувалося в ідеології Російської імперії. Західні сусіди слов'ян часто ставилися до них упереджено, вважаючи "культурно нижчими", і ця зовнішня оцінка теж зміцнювала відчуття слов'янської спільності. Саме тому автори дослідження оперують комплексом джерел: писемні згадки, археологія (зокрема празько-корчацька культура), лінгвістичні реконструкції й, нарешті, генетика. Власне, ключовим внеском стало вивчення 555 давніх геномів, що дало змогу простежити масштабні генетичні зміни у Центральній Європі між VI–VIII століттями.

Формування генетичного ядра слов'ян і причини розселення

Дослідження показує, що близько 1000 р. до н.е. на території між сучасною південною Білоруссю та північною Україною сформувався стабільний генетичний комплекс, який згодом став ядром слов'янської спільноти. Він виник внаслідок змішання місцевих балтійських популяцій (із сильним компонентом мисливців-збирачів та степових кочовиків) із землеробським населенням Центральної та Південно-Східної Європи. Саме цей "слов'янський" генофонд став основою масштабного розселення у VI–VIII століттях.

Важливо, що на відміну від інших великих переселень народів у Європі, де переважно рухалися чоловічі військові групи, міграції слов'ян не мали характеру суто завойовницьких походів. У цьому випадку у міграціях брали участь і чоловіки, і жінки в приблизно рівних пропорціях. Це засвідчують аналізи аутосомних і статевих хромосом: сліди генетичного змішання не мають перекосів у бік чоловічої чи жіночої спадковості. Такий баланс вказує на сімейний характер переселень, коли громади мігрували разом, а не через завоювання й насильницьке підкорення.

Не менш важливою є відповідь на питання: чому саме тоді і чому саме на захід? Землі Центральної Європи після доби Римської імперії зазнали значного обезлюднення. Масові переміщення готів, вандалів та інших германських племен у IV–V століттях

залишили після себе простір із рідкісними поселеннями та слабкою політичною організацією. Римські інфраструктури занепали, а місцеві громади часто зникали або асимілювалися з новими хвилями мігрантів. Ця демографічна порожнеча відкривала вільні ніші для нових мешканців. І слов'янські громади з територій між Дніпром і Прип'яттю мали достатньо чисельності та організаційної спроможності, щоб заселити й освоїти ці землі.

Масштаби та характер міграцій

Розселення слов'ян у VI–VIII століттях стало однією з найбільших міграційних хвиль європейської історії. Дослідження ДНК показує, що щонайменше дві головні хвилі вийшли з ареалу між південною Білоруссю та північною Україною: одна рушила на північ від Карпат у напрямку Польщі та Східної Німеччини, інша — на південь, до Балкан і Паннонії. У різних регіонах рівень заміни місцевого населення досягав від 60 до 90 відсотків, що свідчить про масштабність цього процесу. Водночас археологічні й генетичні дані показують, що йшлося не лише про переселення окремих племен, а про рух великих громад, які осідали й формували цілі нові соціальні ландшафти.

Особливу увагу варто звернути на соціальні відмінності між попередніми мешканцями Центральної Європи та новоприбулими слов'янами. Якщо у добу пізньої античності громади часто мали строкатий склад без виразних родових структур, то слов'яни принесли інший принцип організації. Їхні поселення вибудовувались навколо великих патрилокальних родів: чоловіки залишалися в рідному селі, а жінки приходили ззовні. Це підтверджують цілі багатопоколінні родоводи, виявлені в могильниках Східної Німеччини. При цьому слов'яни уникали близькоспоріднених шлюбів, що говорить про існування соціальних механізмів регуляції.

Така структура робила громади стійкими й самодостатніми, забезпечувала колективне освоєння нових земель і створювала надійну основу для поширення мови та культури. І головне — ці міграції не мали ознак класичного військового завоювання: слов'яни не прийшли як руйнівна сила, вони заселяли покинуті або слабко заселені простори й закладали підвалини нових спільнот.

Наслідки для сучасності

Вивчення давніх геномів слов'ян відкриває не лише минуле, а й допомагає зрозуміти сьогодення. У розділі обговорення дослідники показують, що слов'янська експансія VI–VIII століть залишила потужний слід у генетичній карті Європи. Сучасні українці, білоруси й поляки несуть найбільшу частку того самого "слов'янського ядра", яке сформувалося на територіях між Дніпром та Прип'яттю ще в добу заліза. У Німеччині воно яскраво виражене у сербів-лужичан, які зберегли понад 80 відсотків цієї спадщини, тоді як серед німецького населення Саксонії вона становить близько 40 відсотків — результат багатовікової германізації.

Ці дані підтверджують: слов'яни не були периферійним "молодим" народом, як іноді намагаються показати ідеологізовані наративи. Вони виступили одним із головних чинників формування сучасної Європи, залишивши відбиток не лише в мові та культурі, а й у генетичному коді мільйонів людей.

Водночас науковці наголошують: поняття "слов'яни" ніколи не було однорідним. Це не монолітний народ, а мережа спільнот, які взаємодіяли між собою і з іншими культурами. Їхня сила полягала саме в здатності адаптуватися, інтегрувати сусідів і водночас зберігати свою основу. Цей баланс пояснює, чому слов'яни зуміли настільки швидко розселитися, а їхня мова та культура витіснили попередні пласти.

Для сучасності ключовим в усвідомленні спадщини слов'ян є те — що це історія творення, а не підкорення. І саме ця риса робить її важливою для переосмислення національних ідентичностей у Центральній і Східній Європі.

На відміну від інших великих переселень народів у Європі, де переважно рухалися чоловічі військові групи, міграції слов'ян не мали характеру суто завойовницьких походів.

Висновки

Результати цього дослідження знімають одну з головних спокус минулого століття — використання "слов'янської єдності" як інструмента чужої імперської політики. Російська імперія, а згодом Радянський Союз вибудовували проєкт панслов'янства як ширму для підкорення сусідів. Під гаслами "захисту братніх народів" Москва систематично привласнювала їхню історію, стирала локальні ідентичності та перетворювала поняття "слов'яни" на політичний ярлик. Сучасна російська агресія проти України — пряме продовження цього шляху: під виглядом "історичної спільності" виправдовується окупація, насильство й геноцид.

Та наукові докази свідчать про інше. Слов'яни не були "молодшими братами" чи придатком до якоїсь великої імперії. Їхнє розселення мало сімейний і мирний характер, воно відбувалося через спільноти, які будували нові соціальні структури, а не завойовували чужі. Вони несли модель організації, засновану на роді, взаємній підтримці та уникаючій агресії інтеграції. Ці факти позбавляють сенсу будь-які імперські інтерпретації слов'янського минулого.



Сьогодні, коли українців намагаються вигнати з їхньої землі під приводом вигаданих "історичних прав", білорусь перебуває під фактичною окупацією, а в Польщі та Чехії антиукраїнська риторика стає інструментом виборчих кампаній, варто нагадати: справжня спадщина слов'ян — це не підкорення, а відтворення й адаптація. Ідея панслов'янства, яку Росія прагнула використати для загарбання України, втрачає будь-яке підґрунтя. Новітні наукові дані доводять: слов'янська єдність виникла не завдяки насильству і не завдяки централізованій імперії, а через рівноправне співіснування та спільний досвід розселення.

Культурна спорідненість і політика меншовартості

Попри те, що слов'яни формувалися як мережа окремих спільнот, у них завжди існувало відчуття спорідненості, яке ґрунтувалося на близьких мовах, подібних соціальних моделях і спільному досвіді розселення. Саме ця культурна близькість допомагала долати виклики нових територій і робила слов'ян одним із найдинамічніших народів середньовічної Європи. Вона залишилася помітною й сьогодні — у традиціях, фольклорі, міфології та навіть у ментальних кодах, які легко впізнаються серед слов'янських народів від Балкан до Балтії.

Втім, ця сила стала водночас і слабкістю. Західна Європа протягом століть формувала образ слов'ян як "менш цивілізованих" або "відсталих", нав'язуючи їм комплекс меншовартості. Від Середньовіччя до Нового часу у текстах і політичних стратегіях нерідко простежувалася тенденція: відділити слов'ян від "справжньої Європи", показати їх другорядними, а отже — легше підкорюваними й розділюваними між імперіями. Цей комплекс частково прижився, перетворившись на внутрішні сумніви й постійну боротьбу за право на власний голос.

Завдання сучасності полягає в іншому: переосмислити це спадкове нашарування і зрозуміти, що слов'яни ніколи не були периферією, а від самого початку були творцями власної історії, здатними заселяти нові землі без завоювань, створювати стійкі громади й впливати на європейський простір мирно. Саме таке усвідомлення допоможе подолати чужі імперські схеми й повернути собі справжню історичну суб'єктність. ■

Пороги

Чому масштабування штурмових військ — катастрофа

Наявні штурмові підрозділи звільняють у середньому по кілька сіл за місяць протягом останніх пів року. Але це відбувається в результаті застосування невиправдано суворих методів примусу й ціною незрівнянно більших втрат порівняно з бригадами Сухопутних військ, а також завдяки тому, що ці підрозділи отримують у рази, а іноді в десятки разів більше поповнення, ніж середньостатистична бригада Сил оборони.

Текст: Анна Калюжна, **Texty.org.ua**

"Будемо зараз робити окремі штурмові війська, прийнято це рішення… Сучасні штурмові війська з дроновою складовою, з усім іншим. Авжеж вони працюють сьогодні разом, штурмові полки з ДШВ виконують сильні задачі", — заявив днями президент Зеленський і додав, що штурмові батальйони та полки, які з'явилися впродовж 2025 року, показали "хороший результат".

На сьогодні в нас уже є штурмові війська, хоча вони поки що не оформлені юридично в окремий рід військ. Зеленський каже, що це питання "тижня часу".

І поки президент не підписав їх юридичне оформлення, я хочу посперечатися з його тезою про "хороший результат", хоча й розумію, що зацікавлені особи свято переконали його в цьому.

Як з'явилась ідея

Банальність писати, що в Україні вже є окремий рід військ, який за умовчанням покликаний бути групою швидкого реагування й атакувати та контратакувати противника. Це Десантно-штурмові війська Збройних сил України.

ДШВ — це високоманеврений рід військ, призначений для роботи в тилу ворога, швидкого розгортання, штурмових і рейдових дій, а також для забезпечення оборони.

Та протягом цих трьох із половиною років усе трансформувалося здебільшого до останньої функції — до забезпечення оборони.

Повномасштабне вторгнення РФ почала з одночасного наступу на лінії до 4000 км, і нам треба було стримати цей натиск. Ми потребували всіх сил для оборонних операцій, і ДШВ добре показали себе в них як у перші місяці війни, так і протягом наступних років.



Емблема Десантно-штурмових військ ЗСУ

Я сама не раз робила репортажі з найкращих бригад ДШВ і бачила, що вони проявляли себе фантастично і в наступах, і в обороні.

За інформацією з публічного простору, після призначення в головкоми Олександр Сирський спочатку збирався розформувати ДШВ і зробити весь рід просто штурмовими військами в складі Сухопутних військ, тобто такими, як планується створити сьогодні. Мовляв, оце "десантно" геть не застосовується на полі бою, та й неможливе масове десантування в умовах нинішньої війни, а отже, це означення — рудимент.

Та для кадрових офіцерів ДШВ, які довго служать, ця буква дуже важлива. Це не просто буква, бо з-поміж усіх родів військ ЗСУ для десантників айдентика, історія і статус підрозділу мають чи не найбільше значення.

> **…командування хоче оформити в окремий рід військ і масштабувати так звані полки Сирського, які нині перебувають в особистому розпорядженні головнокомандувача ЗСУ.**

І вони це відстоюють.

Отже, напевно, саме це, а також те, що ДШВ дуже добре проявили себе не лише в наступах, а й в обороні, змусило головкома передумати й залишити ДШВ з буквою Д, а тоді створити два окремі корпуси, куди й увійшли всі бригади, зокрема й ті, з якими маю досвід роботи я.

Керівник одного з найбільших мілітарних фондів "Повернись живим" Тарас Чмут, реагуючи на пояснення Генштабу про те, чим же штурмові війська відрізнятимуться від ДШВ, справедливо запитує: *"А як же 3-тя штурмова, 5-та штурмова, 92-га штурмова, які мають власні смуги та райони оборони? А ще ж ми формували дві штурмові бригади в СБС (Сили безпілотних систем), які мали дронами штурмувати?"*.

У складі Сухопутних військ ЗСУ справді вже є штурмові бригади: 5-та ОШБр (окрема штурмова бригада), 3-тя ОШБр, 92-га ОШБр, 10-та ОГШБр, 128-ма ОГШБр, 59-та ОШБр безпілотних систем та ін.

Проте всі вони мають свою ділянку оборони, та й тепер входять до складу корпусів. Тож, думаю, у заяві президента, Генштабу та ДШВ, імовірно, йдеться насамперед не про них.

Хто ж такі нові штурмові війська?

Швидше за все, командування хоче оформити в окремий рід військ і масштабувати так звані полки Сирського, які нині перебувають в особистому розпорядженні головнокомандувача ЗСУ. За моєю інформацією, це щонайменше шість полків (чисельністю 1000–1500 військовослужбовців), які на початку цього року виросли з окремих штурмових батальйонів.

1-й ОШП — штурмовий полк, сформований на основі батальйону з бійців "Правого сектору", частина з яких раніше воювала під керівництвом Героя України Да Вінчі, частина, яка не перейшла в 59-ту ОМБр разом із Аліною Михайловою. Воює здебільшого на Донеччині.

425-й ОШП "Скала" — полк, сформований на основі окремого розвідбату "Скала". Скала — це позивний командира батальйону Юрія Гаркавого. Коли був ще батальйоном, брав участь у звільненні Харківщини, боронив переважно Донеччину й трохи Сумщину.

225-й ОШП — полк, сформований на основі однойменного батальйону. Воював переважно на Донеччині, але в серпні минулого року разом із 80-ю ОДШБр став в авангарді прориву на Курщину. Після цього здебільшого воював на Курщині, Бєлгородщині та Сумщині.

210-й ОШП — полк, сформований на основі штурмового батальйону "Берлінго". Батальйон здебільшого воював на Київщині та Донеччині, а також кілька місяців на Курщині.

253-й ОШП "Арей" УДА — полк, який також нещодавно (після участі в Курській операції) виріс із батальйону. В основі батальйону були добровольці з "Правого сектору" Дмитра Яроша. Батальйон родом із Криворіжжя, тож і починав свій шлях зі звільнення Херсонщини, що межує з Криворізьким районом, а далі звільняв села на Донеччині й Запоріжжі під час контрнаступу в 2023-му. Пізніше також брав участь у Курській операції.

33-й ОШП — полк, що також виріс із батальйону. Брав участь у повторному звільненні частини Харківщини, у боях на Курщині та Донеччині. Полком командує Герой України полковник Валентин Манько, який "Золоту зірку" отримав якраз за дії підрозділу на Курщині.

Манько воює з 2014 року, був заступником командира ДУК "Правий сектор", а пізніше й довіреною особою кандидата в президенти Дмитра Ярошa.

Отже, як бачимо, три з шести полків так чи інакше почали свій шлях із "Правого сектору", але особовий склад нині — це геть не добровольці, як колись у ДУК. Це мобілізовані й засуджені особи, які отримали амністію в обмін на підписання контракту.

Троє з шести командирів полків мають найвище державне звання — Герой України. Це Валентин Манько, Олег Ширяєв і Юрій Гаркавий. Усі вони отримали звання за дії своїх підрозділів на Курщині.

Валентин Манько очолив управління штурмових військ ЗСУ, а тепер його називають єдино можливим претендентом на посаду командира цього нового роду військ. Головком їх використовує на напрямках і ділянках, де інші підрозділи їх провалили. Хлопці залітають, стабілізують, і їх переміщують на інший напрямок. За такою схемою: спочатку як батальйони, а тепер вже й як полки — вони працюють більш ніж півтора року. І тут у вас постане питання: а чому ж тоді створення окремого роду військ — катастрофа? Воюють, звільняють он села на Сумщині, Донеччині, Дніпропетровщині, командують ними Герої України, що не так?

Чому це катастрофа?

"Є невеликий підрозділ, у якого місячні втрати загиблих і зниклих безвісти більші, ніж дворічні втрати однієї з найбоєздатніших бригад. Ця бригада завжди виходить на провальні напрямки, стабілізує їх, а потім проводить успішні наступальні дії. Але забезпечення першого підрозділу чомусь перевищує здоровий глузд, тоді як бригада, про яку йдеться, здебільшого забезпечує себе сама — як людьми, так і всім іншим. ...За один місяць у невеликому підрозділі втрат більше, ніж за два роки в бригаді. Ігнорувати це — злочин".

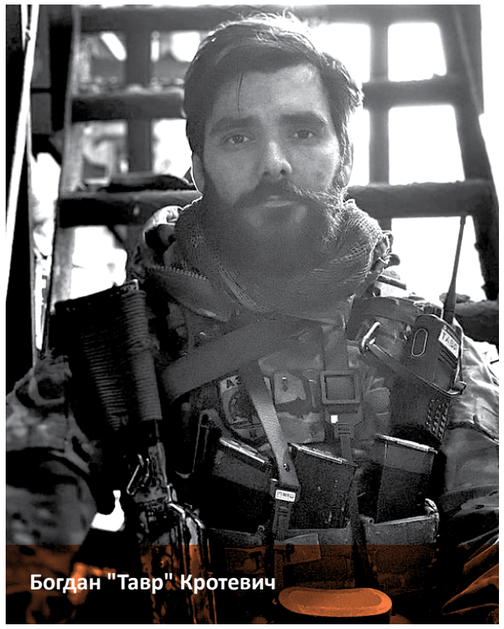
Такий допис місяць тому опублікував ексначштабу бригади НГУ "Азов" Богдан Кротевич. І тоді я ні на секунду не сумнівалася, що пан Тавр (позивний Кротевича) пише саме про один із цих полків і про "Азов".

Переконана я в цьому і зараз, хоча не питала в нього, чи це так. Я не знаю, про який саме полк, бо під опис підпадає щонайменше кілька.

Переконана, бо вже чула таку інформацію від інших офіцерів Сил оборони на абсолютно різних напрямках, де "гасять пожежі" ці полки. Інформацію про неадекватні втрати на тлі не завжди адекватного виконання завдань. Така "слонячка" ходить по ЗСУ на різних рівнях майже по всіх підрозділах, які колись були суміжними з ними на різних напрямках.

Один офіцер на Донеччині, доповідаючи своєму командирові про обстановку, сказав про один із цих полків: *"Пане командире, у нас без змін. Штурмовий полк Х і далі вбиває своїх людей"*. Мені показували один із заїздів у вже захоплене ворогом село на броньованій техніці — одиниця за одиницею — штурмовиків одного з таких полків, і, на жаль, інакше, ніж описав цей офіцер, описати важко.

Офіцери з різних підрозділів розповідають, що деякі командири цих полків не соромляться говорити в розмовах фрази на кшталт: *"Сьогодні 100 покладу, завтра ще 100 дадуть"*. Це обурює командирів лінійних бригад ЗСУ, бо це якраз про другий меседж із допису Тавра — неспівмірність постачання людей і техніки в згадані полки головкома та в лінійні бригади, які роками утримують фронт.


Богдан "Тавр" Кротевич

"Якби нам хоча б 100 людей на місяць давали, ми і заміни піхоти могли б робити, і ще й не таку ефективність показували б", — шокував мене своєю заявою офіцер з управління однієї з таких бригад ЗСУ.

У старі бригади з історією, які три роки стоять на фронті без ротацій, за місяць не дають і 100 людей, а інколи дають нуль людей. Тоді як, за моєю інформацією, у деякі з штурмових підрозділів за місяць направляється вдесятеро більше.

Але по кілька десятків кілометрів ділянок фронту роками змушені тримати саме класичні механізовані бригади, морпіхи та ДШВ.

> **Сьогодні 100 покладу, завтра ще 100 дадуть.**

Людей обіцяють дати, якщо "штурмонете якесь село". А для оборони позицій старші офіцери з угруповань військ пропонують "перерозподіляти" особовий склад, що простою мовою означає "спіхочувати" професіоналів з артилерії, ремонтних рот, екіпажів броньованої техніки, водіїв тощо. Тобто військових, які вірою й правдою відслужили кілька років, а деякі пройшли піхоту, знову відправляти на позиції. І відправляти їх пропонується не на якийсь короткий час, а на місяці. Бо найчастіше зараз піхотинців замінити ніким. Бо знову ж таки поповнення в бригади, які воюють роками, у достатній кількості не дають.

За останні місяці найбільше оборона провалилася на Донеччині й Харківщині, тоді як майже весь час штурмові полки в штатному режимі воювали на Сумщині. Ну й, власне, поповнення йшло переважно саме туди.

Нещодавно два з них — 225-й і 425-й "Скала" — перекинули стабілізувати ситуацію під Добропіллям, де росіяни вклинилися на 10 км у наші порядки.

До того ж, за моїми спостереженнями, найбільше сипляться зазвичай новостворені бригади, яким немає і двох років. Тоді як досвідченіші старі бригади з певним кістяком стоять в обороні міцніше.

Коли головнокомандувач рік і півтора року тому створював нові бригади, досвідчені офіцери з бойових бригад заявляли, що це помилка, що треба комплектувати саме їх і людей відправляти їм.

Тоді ідея створення нових бригад аргументувалася тим, що вони дадуть змогу старим відпочити. Але ж ми знаємо, що масові ротації на лінії фронту так і не почалися.

Виходить, тепер ми створюємо новий рід військ, куди йде величезна кількість поповнення, щоб "гасити пожежі" там, де провалилися новостворені бригади?

Щоб оцінити "ефективність", якою президент аргументує необхідність створення нового роду військ, він, МОУ та ГШ можуть порівняти, наприклад, ситуацію в тих організмах, які пропонував порівняти Тавр. Або ж порівняти ресурси, кількість поповнення і кількість

втрат у лінійних старих бригадах і штурмових полках під час стабілізаційних дій, наприклад, на Добропільському напрямку. Адже з частини сіл тут росіян вигнали саме старі добрі механізовані бригади.

> **Перша проблема — наявність цілого прошарку некомпетентних командирів, які прикривають один одного і рішення яких призводять до загибелі бійців...**

Безвідмовність

Чому ж головком вкладається в полки, а не в старі добрі механізовані підрозділи? Я вважаю, що причина — бажання здобути лояльність і безвідмовність.

Я поясню. Перед Курською операцією, наприклад, на нараді комбриг 80-ї ОДШБр Еміль Ішкулов висловив незгоду із задумом проривати Курську область і пророкував дуже негативні наслідки для рідної бригади. Тоді він, у присутності інших командирів бригад, висловив цю незгоду Сирському. Незважаючи на протести особового складу, його зняли з посади і перевели тоді на формальну посаду в командування ДШВ. Досвідчені офіцери зі старих підрозділів стали дедалі частіше висловлювати небажання виконувати накази головкома і Генштабу, які здаються їм сумнівними й призводять до значних втрат особового складу.

Найгучнішим був кейс комбата 47-ї ОМБр Олександра Ширшина. Він написав рапорт на звільнення з посади, коли його люди двічі потрапили в оточення на Бєлгородщині й Курщині, як він і передбачав, але йому не дали змоги їх вчасно вивести. Комбата зняли з посади. І до цього, і після цього я знаю випадки, коли з посад знімали командирів тактичної ланки, які виводили людей з оточення без наказу згори, або ж відмовлялися тримати людей на позиції, де вже не було можливості тримати оборону, або ж не бажали штурмувати зруйновану вулицю чи спалену посадку. Так, посаду втрачали командири, які до того місяцями і роками керували підрозділами, стояли на своїй лінії відповідальності на нулі як камінь і не відступали. Але дедалі частіше таких людей "за непокору" відправляють перекладати папери, як колись Ішкулова. А на їхнє місце призначають людей лояльніших, часто менш досвідчених. Таким чином якість кадрів командного складу з кожним місяцем падає.

Наскільки мені відомо, таких проблем у головкома з командирами названих вище штурмових полків немає. Вони не оспорюють накази. Вони відправляють людей звільняти нашу землю і встановлюють український прапор у зруйнованих війною селах.

Не подумайте, мені дуже подобається бачити, як військові знову встановлюють наш прапор над селом. Тільки є питання: а чи були б захоплені ті села, якби люди, яких відправляють у ці полки, вчасно, а не тоді, коли ситуація вже критична й бригада сиплеться, опинялися в основних бригадах оборони? І чи співмірна та частина, яку вони звільнили за останні пів року, з частиною, яку ми в той самий момент через брак особового складу в цих бригадах або його тотальну втому втрачаємо на сусідній ділянці чи іншому напрямку? І головне: а яка ж чарівна пігулка змушує бійців штурмових полків іти відбивати все нові й нові зруйновані села, коли командири механізованих підрозділів не можуть змусити своїх піхотинців просто вийти на спостережний пункт?

Жорстка пігулка. У найгірших традиціях ворога. Абсолютна більшість скарг, які надходять правозахисникам, припадає на два із цих полків.

Якби я мала докази, я працювала б із ними. Була бвимушена працювати, бо це суспільно важлива інформація. Але люди бояться. Хоча це не означає, що "слонячка" не розносить усе це всією армією і далеко за її межі. Тож все це я знаю з численних свідчень третіх осіб. А потім ми дивуємося, чому люди як вогню стали боятись армії, особливо піхотних посад, і чому в нас за рік близько 100 000 СЗЧ.

Підтвердження моїх побоювань сьогодні озвучили в NYT, мовляв, Україна досягає успіху на полі бою, використовуючи проти росіян їхню ж тактику. Але чи точно ми впевнені, що саме в аспекті нещадних штурмів хочемо переймати успіхи росіян, яких самі ж ще вчора критикували за безглузде вбивство їхніх солдатів на полі бою?

В умовах, коли небо заполонили ворожі дрони і ми не можемо навіть доїхати до позицій ближче ніж на 10 км, робимо ставку на штурми і штурмові війська, а не на розширення кілзони, де ворог просто навіть не зможе дійти до нашого піхотинця. Приклади ефективної оборони зі ставкою на технології та кілзону є. Було б бажання розширити горизонти від "вперед-вперед" до стабілізації лінії вогню.

Якщо в питанні ударів по РФ стратегічного рівня ми досягаємо все нових і нових успіхів, то на тактичному рівні дали ворогу опанувати наше повітря на лінії бойового зіткнення і лише нещодавно почали вибивати їхніх пілотів як головну загрозу для оборони сьогодні.

Ставку життєво необхідно зробити на інтелектуальних і людиноцентричних командирів, яким підлеглі довіряють, а не бояться їх. Бо коли відсоток тих, кого за непокору вигнали в заслання, був трохи менший, ми випереджали росіян на полі бою, а не хвалилися, що переймаємо їхню тактику.

Я впевнена, що люди, які зараз вважають, що ставка на штурмові підрозділи хибна, виявляться праві. На жаль. Як і тоді, коли казали, що не треба створювати нові й нові бригади, а треба зміцнювати найбоєздатніші. Бо ситуація нова, і підрозділи створюються нові, а виклик старий. ■

НА ПРАВИЛЬНОМУ БОЦІ ІСТОРІЇ: ГОНЗА БЛАЖЕК, ТА ЙОГО ІНІЦІАТИВА AUTA PRO UA

Розмова: Тетяна Пилипчук

Розмова з Гонзою Блажеком відбулася буквально наступного дня після його повернення з України. Цього разу він допомагав мені доправити вже другий автомобіль для потреб українських захисників. Гонза — людина, яка зуміла перетворити власне захоплення машинами на дієвий інструмент допомоги — проєкт Auta pro UA, який за останні три з половиною роки передав на потреби фронту близько півтори сотні автівок.

Його шлях до волонтерства — відкриває цікавий зріз того, як звичайні чехи відгукуються на війну в Україні. Саме з цієї нагоди ми вирішили поговорити про мотиви, досвід і плани людини, яка стоїть на правильному боці історії.

— Можеш коротко представитися й розповісти, чим займаєшся?

— Вітаю, я Гонза Блажек. Чех із Судет. Останні три з половиною роки організовую ініціативу, яка займається збором автомобілів від людей, які готові їх віддати — зазвичай ті, що вже не проходять техогляд у Чехії — для потреб волонтерів в Україні: від медицини до армії.

— Раніше ти займався культурою й мистецтвом. Що спонукало тебе піти у волонтерство?

— Думаю, це якесь моє базове внутрішнє налаштування — робити щось для людей. Можливо через те, що в моєму вихованні трохи було й християнських мотивів, тому звідти це теж. А конкретно Auta pro UA я почав робити після того, як на початку війни переказав певну суму грошей на потреби України. Але зрозумів, що навіть те, що я міг би жертвувати регулярно, не мало б достатнього впливу.

> **Це моє базове внутрішнє налаштування — робити щось для людей.**



Дарована Шкода Фабія щойно прибула до Одеси

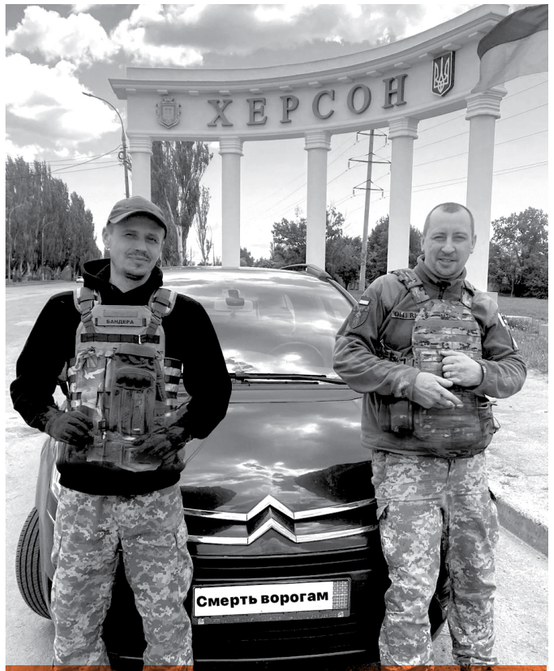


Надихнувся прикладом журналістів із країн Балтії, які тоді запускали схожі збори. То ж я створив власний сайт і почав шукати канали, щоб доставляти машини.

— Ти робиш це самостійно?
— Фактично, організаційна частина роботи на мені. Але лише нещодавно, після трьох із половиною років діяльності ініціативи, я нарешті самостійно відвіз два автомобіля до України. До того їх було передано вже понад 140, можливо 150.

— Чи легко тепер у Чехії знаходити донорів авто?
— Дуже по-різному. Є друзі, які вже подарували по кілька машин. Інші дивуються, що я не зупиняюся. А є й ті, хто каже: *"Якщо їм потрібно, нехай купують самі"*. Суспільство розділене.

— Як ти оцінюєш поступ своєї організації на даний момент?
— Я зрозумів, що організація процесу доставки автомобілів на потреби України це те, що я можу робити ефективно. Передати одне авто в Україну, включно його вартості, видатків на оформлення супровідних документів, витрат на водіїв і паливо коштує приблизно 45К крон. За три роки я організував близько 150 авт. Це — більше 6 мільйонів крон користі для України.



Херсон. Один із багатьох автомобілів, які завдяки ініціативі "Auta pro Ukrajinu" потрапили до українських захисників. На фото — мій брат (праворуч), якому ця машина тепер допомагає виконувати бойові завдання.

> **Передати одне авто в Україну, включно його вартості, видатків на оформлення супровідних документів, витрат на водіїв і паливо коштує приблизно 45К крон. За три роки я організував близько 150 авт. Це — більше 6 мільйонів крон користі для України.**

— Як відбувається сам процес для тих, хто хоче подарувати машину?
— Донор заповнює форму: контактні дані, модель, вік авто, технічний стан, можливі проблеми чи, навпаки, плюси — наприклад, друга пара зимових шин. Далі я зводжу людей із волонтерами. Бюрократію на кордоні здебільшого оформлюють партнерські організації — проєкт Phoenix, Neohnutí чи Paradox. Перший раз був невеликий збій — на словацькому боці несподівано вимагали довіреність від української організації. Але загалом процедура відносно проста. На сайті є вся інформація.

— Якщо хтось захоче подарувати авто, як вас знайти?
— У Facebook-спільноті *"Auta pro Ukrajinu"* або на сайті *www.autaproua.cz*

— Розкажи про свій власний досвід переправлення авто до України, як це було?
— Один мій товариш вирішив подарувати машину й хотів сам її відвезти. Це був "Мерседес", якому якраз виповнилося 30 років. А я люблю старі машини, я "петролхед", фанат youngtimer-ів. Тобто автомобілів, які не зовсім ще раритетні, але й не сучасні — радше 70–80-ті роки. Тобто ровесники мого покоління. Це була моя перша подорож в Україну. До цього моє уявлення ґрунтувалося лише на розповідях знайомих ще з 90-х. Тоді Україну описували як дуже бідну периферію Європи. Але тепер, коли побував, довелося кардинально змінити думку. Україна справила на мене враження такого собі міксу Балкан і Заходу. Набагато сучасніша, ніж я собі уявляв, але з відчутним східним темпераментом.

— А люди?
— Я спершу був в Одесі. Попереджали, що одесити не зовсім репрезентативні, бо місто "зіпсоване туризмом". Але я не відчув жодної ворожості. Хоч і не вивчив навіть елементарних фраз українською, усе вдавалося вирішити сумішшю чеської, англійської й тих кількох слів, що зрозумілі кожному.

— Тобі сподобалась Україна? Хочеш повернутися?
— Так. У Львові мені сказали: *"Ти підчепив український вірус"*. Це дуже точно. Уже через два тижні після першої поїздки я знову поїхав. Не знаю, чи зможу так часто, але хочу їздити регулярно.

— Окрім волонтерства, чим займаєшся?
— Після багатьох років у офісі повернувся до ручної роботи. Зараз разом із командою в Німеччині займаюся монтажем і демонтажем складських ангарів. Також маю пристрасть до роботи з деревом. Колись навіть викупив столярну майстерню — це була майстерня Південно-чеського театру. Тому частина моєї діяльності теж має культурний відтінок.



> **Мені подобається ідея: стояти на правильному боці історії.**

— Ти також говорив про ідею культурного центру?
— Так. Я придбав старий хутір і хочу його перетворити на простір для культури. У великій стодолі вже є проектор, там можна робити кінопокази, концерти, театральні вистави, майстерні. Село маленьке — тридцять хат, але поруч ліс, а до траси лише десять хвилин. Ідеальне поєднання ізоляції й доступності.

— У тебе є досвід організації фестивалів.
— У Чеських Будейовицях ми з друзями започаткували Plachanda Open. Спершу це був спосіб "оживити" вулицю, де мало хто ходив. Кожен підприємець виніс свою діяльність назовні: ресторани готували просто на вулиці, барбери стригли на тротуарі. Потім приєднався фестиваль Buskers Fest і подія виросла у справжній міжнародний захід. Відбувається щороку наприкінці червня, вхід вільний.

— Ти встигаєш стільки різних справ. Що тебе мотивує?
— Коли втомлююся, то просто вимикаюсь. Але внутрішній драйв, мабуть, іде ще зі школи. Я завжди прагнув розважати й заряджати інших енергією. Мені подобається ідея: стояти на правильному боці історії. Є такий мотиваційний плакат: дитина питає батька — "А що ти робив, коли була війна в Україні?" І батько відповідає, що допомагав, а внизу підпис — "справжній герой". Я хочу, щоб мої діти теж могли так про мене сказати.

— І на завершення, які враження з України тобі запам'ятались найбільше?
— Одна деталь, яка мене в Україні вразила: світлофори. Вони там чудово облаштовані — видно їх навіть, якщо стоїш першим у черзі, і часто зелений блимає перед тим, як перемкнеться на жовтий. Це дрібниця, але в ній відчувається турбота про людей. ■



Підтримати ініціативу запропонувавши автівку можна за QR або посиланням: autaproua.cz

Степан Бандера — людина свого часу

Ім’я Степана Бандери залишається одним із найсуперечливіших у європейському та світовому дискурсі про XX століття. Попри те, що від його смерті минуло вже понад півстоліття, образ Бандери й досі використовується як політичний ярлик і спосіб розділення — передусім щодо України. Його намагаються звести до карикатурного кліше: мовляв, Бандера був нацистом, а отже й ті, хто визнає його важливість для української історії, автоматично прирівнюються до прихильників нацизму. Така спрощена схема давно стала інструментом інформаційної війни, закладеної ще радянською пропагандою.

Текст: Олег Баланда

Сьогодні ми бачимо, що значна частина суспільної думки на Заході ґрунтується не на достовірних фактах чи глибокому вивченні джерел, а на повторенні шаблонів рівня "бабця сказала". Ці шаблони формувалися десятиліттями — через радянську історіографію, контрольовану пресу, спеціальні операції КДБ та, пізніше, російську державну пропаганду. В результаті ім’я Бандери з історичної постаті перетворилося на пропагандистський символ, який використовують для маркування та дискредитації українців у міжнародному просторі. Завдання цієї статті — повернути дискусію у площину фактів. Тут буде показано, ким насправді був Бандера, в якому історичному контексті формувалися його ідеї, чому вони сприймалися так радикально і які саме обставини призвели до його міфологізації. Автор прагне дати читачеві цілісне розуміння проблематики — від реальних політичних процесів міжвоєнної доби до сучасного використання імені Бандери як інструменту інформаційного тиску.

Людина свого часу

Степан Бандера народився й формувався у період, коли вся Центрально-Східна Європа жила в атмосфері політичного радикалізму та диктатур. Його покоління виховувалося у світі, де сила держави, культ вождя й ідея "національної єдності" були радше правилом, ніж винятком. У цих умовах боротьба за власну державність для українців, розділених між сусідами, набувала форми безкомпромісної національної революції.

Польща, до складу якої після Першої світової війни увійшла Галичина, демонструвала всі ознаки авторитарного правління. Юзеф Пілсудський, маршал і фактичний диктатор, збудував систему, що спиралася на армію, спецслужби й суворий контроль над опозицією. Політика "пацифікації" 1930 року, коли польські каральні загони розгромили десятки українських сіл, показала: для Варшави "українське питання" було проблемою без права на автономію. Символом міжнародного авторитету Пілсудського стало те, що на його похорон у 1935 році приїхав сам Адольф Гітлер. Фюрер у жалобному кортежі поруч із європейськими державними мужами був прямим свідченням: культ "сильного лідера" був тоді європейською нормою, а не виключенням, і поляки сприймали це належним чином.

Подібна ситуація існувала й у сусідній Угорщині. Режим Міклоша Горті, що прийшов до влади після поразки угорської радянської республіки, встановив консервативну диктатуру, яка обмежувала свободи й проводила політику мадяризації. Українці Закарпаття відчували цей тиск особливо болісно: мова витіснялася з освіти, культурні товариства переслідувалися, а будь-які прояви самостійницьких прагнень трактувалися як загроза угорській державності.

Не відрізнялися й інші сусіди. В Італії вже понад десятиліття панував режим Муссоліні, у Румунії владу зміцнювала "Залізна гвардія", у Німеччині після 1933 року остаточно встановився нацизм. Для молодих націоналістів у поневоленій Україні ці приклади були довколишньою політичною реальністю. Бачення сильної держави, здатної приборкати ворогів і мобілізувати народ, здавалося єдиним можливим сценарієм. У цій атмосфері формувався світогляд Степана Бандери. Для нього прагнення мати власну державність не було лише ідеалом — це була єдина альтернатива існуванню під диктатурою чужинців. Тому в подальшому його дії та риторика сприймаються як радикальні, але вони були органічним віддзеркаленням доби, де демократія поступалася місцем силовим режимам.



Адольф Гітлер на похороні Пілсудського

Ідея, час якої настав

На початку 1930-х років українське суспільство перебувало під подвійним тиском: із боку радянського тоталітаризму на сході та політики жорсткої полонізації на заході. Друга Річ Посполита послідовно відмовлялася від наданих українцям прав: обмежувала освіту рідною мовою, ліквідовувала українські школи, переслідувала культурні товариства й змушувала селян втрачати землю через дискримінаційні економічні заходи. Політика "полонізації" особливо активізувалася після 1925 року, що стало одним із головних чинників зростання насильницьких форм спротиву. "Пацифікація" 1930 року, коли польська влада пройшлася каральними акціями селами Східної Галичини, увійшла в пам’ять як травматичний досвід: побиття, обшуки, арешти, знищення майна.

У цьому середовищі радикалізувалася Організація українських націоналістів (ОУН). Молоде покоління, до якого належав і Степан Бандера, робило висновок: мирна боротьба безперспективна. І якщо старші діячі ще намагалися балансувати між політичними вимогами та реаліями, то молодь вдавалася до методів саботажу й терору.

Степан Бандера залишився передусім практиком революційної дії, але його ідейні настанови вже тоді визначали рамку діяльності ОУН. У статтях і промовах він обґрунтовував пріоритет національної ідеї над усіма іншими політичними чи соціальними програмами. Критики інкримінують йому етноцентризм: переконання, що саме українська нація є найвищою цінністю, а всі інші ідентичності мають підпорядковуватися їй. Це розглядається як спорідненість із тодішніми європейськими ультраправими ідеологіями.

Однак у специфічному українському контексті 1920–1930-х років цей радикалізм не був доктриною расової вищості, як у нацизмі, а радше реакцією на системну дискримінацію та спробою відновити політичні права позбавленого державності українського народу. Бандера й його середовище бачили завдання не у створенні імперії чи підкоренні інших, а у здобутті мінімуму справедливості — власної держави на етнічних землях.

Бандера, очоливши крайову екзекутиву ОУН у 1933 році, став ініціатором активізації радикальних акцій. Під його керівництвом організація здійснила низку резонансних атентатів проти польських чиновників та тих українців, кого вважали колаборантами. Серед найбільш відомих акцій — убивство міністра внутрішніх справ Польщі Броніслава П'єрацького в 1934 році. Цей замах мав символічний характер: П'єрацький був відповідальним за політику "пацифікації", тож його смерть сприймалася як акт відплати за зневагу до українського населення.

Критики — від польських істориків до сучасних дослідників, як-от Ґжеґож Мотика, — наголошують: терористичні методи ОУН відштовхували потенційних союзників, дискредитували український рух на міжнародній арені й зміцнювали образ "небезпечного радикала". Водночас симпатики, серед них Володимир В’ятрович, трактують цю тактику як вимушену відповідь на системне насильство з боку держави, яка не залишала жодного легального простору для українського руху.

Суд над Бандерою та іншими членами ОУН у Варшаві 1935–1936 років став спавжнім політичним шоу. Підсудні використали його як трибуну, щоби донести до світу аргументи української сторони. Виступи Бандери вирізнялися різкістю й демонстративною непокорою: він відмовлявся говорити польською, вимагав розглядати справу українською мовою та підкреслював нелегітимність польської влади в Галичині. Вирок був суворим — смертна кара, пізніше замінена на довічне ув’язнення (очевидно з метою запобігти створенню образу сакральної жертви).

Таким чином, саме в цей період окреслилося лідерство Бандери: з одного боку, його вчинки закарбувалися як символ безкомпромісної боротьби, з іншого — поставили його в категорію "небезпечного екстреміста" в очах багатьох європейських політиків. Для одних він ставав героєм, для інших — терористом. Проте в обох випадках він проявляв себе відповідно до вимог часу, коли терор і диктатури були звичним способом політичної комунікації.

Друга світова, арешт та передумови трагедії на Волині

Вересень 1939 року став катастрофою для польської держави й водночас новим шансом для українського визвольного руху. Пакт Молотова–Ріббентропа та поділ Польщі між нацистською Німеччиною і Радянським Союзом перетворив українські землі на арену експериментів двох імперій. Для українців це означало чергову втрату перспективи власної державності, але й можливість спробувати використати протистояння диктатур для досягнення власних цілей.

У радянській зоні окупації одразу розгорнулися масові репресії: арешти, депортації, ліквідація громадських організацій, знищення інтелігенції. У німецькій зоні також панувала жорстка політика контролю, проте саме тут змогла розгорнутися підпільна мережа ОУН, яка прагнула зберегти організаційний кістяк.

Водночас війна загострила українсько-польські стосунки. Давні суперечності, що виникли через міжвоєнну політику полонізації, у нових умовах перетворилися на вибухонебезпечний коктейль. Частина польського підпілля розглядала українців як загрозу для відновленої Польщі, а ОУН — поляків як продовження окупаційного тиску. У хаосі й взаємних репресіях визрівали передумови майбутньої трагедії на Волині. Сучасні дослідники підкреслюють: німецька окупаційна влада свідомо стравлювала українців і поляків, аби полегшити реалізацію планів колонізації.

У рамках нацистської програми Generalplan Ost 27 листопада 1942 року розпочалася Aktion Zamość — операція з виселення польського населення регіону Замостя та заселення територій німецькими колоністами. Архівні документи засвідчують, що до виселень і каральних акцій залучали також допоміжні поліцейські загони, сформовані з місцевих українців. Окремі виселені польські села німці заселяли переселеними українцями з інших районів, свідомо провокуючи міжетнічну ворожнечу. Ці кроки отримали назву Ukraineraktion (січень–березень 1943 року). У відповідь польське підпілля організовувало відплатні акції: в кінці 1942–1943 роках лише на Холмщині та Підляшші загинуло 394 українці. Таким чином фундамент кривавих подій Волині було закладено.

Деякі історики інтерпретують події Волині 1943-1944 років — відстоюючи так звану "геноцидальну теорію", яка стверджує, що УПА запроваджували директиву про тотальне винищення поляків та звільнення території під нову Українську державу. Щоправда, докази, які вони наводять, викликають дуже багато сумнівів. З реальних документів УПА ми бачимо, що їх дії були реактивні, відплатні, або відповідь на польські дії, або захист, або інструкції до захисту населення, а не планування повного винищення польського населення.

При цьому важливо наголосити: Степан Бандера, якого часто звинувачують у "організації Волинської різанини", у цей час перебував в ув'язненні. Ще 30 червня 1941 року його прихильники у Львові проголосили Акт відновлення Української Держави. Для німців це стало несподіванкою, адже вони бачили в українських націоналістах лише інструмент у війні проти СРСР, а не політичного партнера. Уже 5 липня 1941 року Бандеру заарештували у Кракові. Спершу його тримали під домашнім арештом, однак після відмови відкликати Акт він був переведений до тюрми, а у вересні — відправлений до концтабору Заксенгаузен, де перебував у спеціальному "бункері" для важливих в'язнів.

Цей факт має ключове значення: попри міфи радянської та сучасної російської пропаганди, а також частини польської публіцистики, ОУН не була союзником Гітлера. Її стратегія полягала у використанні протистояння імперій для здобуття незалежності. Коли ж ця стратегія вийшла за межі дозволеного, Бандера для Третього рейху перетворився на небезпечного конкурента.

Діяльність в екзилі та атентат

Після визволення з концтабору Заксенгаузен у вересні 1944 року Бандера не мав ілюзій щодо можливості відкритої політичної діяльності на українських землях. Тому його подальший шлях пролягав у вигнанні, головно в Німеччині, де сформувався осередок української політичної еміграції.



У післявоєнному світі, розділеному "залізною завісою", роль Бандери полягала не стільки в організації збройної боротьби, скільки у збереженні та трансляції ідеї незалежної України. Він очолив політичне крило ОУН (б), зосередившись на консолідації української діаспори й веденні пропагандистської боротьби проти СРСР.

Ідейно Бандера розвивав концепцію інтегрального націоналізму, проте в умовах післявоєнної Європи його тези набували іншого звучання. Він більше не говорив мовою міжвоєнного радикалізму, а наголошував на праві націй на самовизначення, необхідності протистояти імперіалізму та відстоювати свободу як базову цінність. Для нього українська держава мала бути побудована на авторитетній, дисциплінованій владі, без елементів тоталітарного контролю, який асоціювався з фашизмом чи більшовизмом.

Критики, як-от німецький історик Ґвідо Гаусманн чи польський дослідник Ґжеґож Мотика, наголошують: навіть у зміненій риториці простежувалися риси жорсткого етноцентризму, що мало небагато спільного з ліберальною демократією. Водночас прихильники, серед них Володимир В'ятрович і Ярослав Грицак, підкреслюють, що Бандера прагнув адаптувати ідеї під нову епоху й не пропонував моделей, подібних до нацистської чи більшовицької. Його головна мета залишалася незмінною — утвердження української державності будь-яким можливим способом.

Саме ця безкомпромісність і зробила його небезпечним у холодновоєнному контексті. Радянський Союз сприймав Бандеру як символ непокори, що живив національний рух не тільки серед еміграції, а й у підпіллі в самій Україні. Радянська пропаганда систематично демонізувала його постать, називаючи "пособником Гітлера", "фашистом" і "ворогом народів", адже реальна політична діяльність Бандери лише ставала моральним стрижнем для нового покоління дисидентів.



Вбивця Бандери Богдан Сташинський

Цей страх і став передумовою його ліквідації. Кремль бачив у ньому потенційного каталізатора для майбутніх виступів проти радянської влади. Тому радянські спецслужби організували складну операцію, яка завершилася вбивством Бандери агентом КДБ Богданом Сташинським у жовтні 1959 року в Мюнхені.

Таким чином, політична діяльність Бандери у вигнанні засвідчила трансформацію його ідей: від міжвоєнного радикалізму до концепції боротьби за право національного самовизначення в добу "холодної війни". А його смерть стала доказом того, що навіть у вигнанні він залишався небезпечним ворогом для радянської імперії.

Міфологізація

Міфологізація Степана Бандери — один із найпотужніших інструментів російської пропаганди, який використовується вже понад сімдесят років. Радянська влада ще за життя націоналіста намагалася створити з нього образ "головного ворога народу", що уособлював "буржуазний націоналізм" і "фашизм". Для цього застосовувалися методи інформаційної війни: створення викривлених наративів у газетах, кінохроніках та шкільних підручниках. Бандера поставав як "колаборант Гітлера", "організатор масових убивств", "зрадник власного народу". Така система координат не залишала простору для альтернативного погляду — вона формувала однозначно демонізований образ, який використовувався для виправдання радянського контролю над Україною.

Згодом, після Другої світової війни, цей міф було експортовано у країни Східного блоку. У Польщі, Чехословаччині, Угорщині та Румунії поширювалися ті самі кліше, які мали на меті уніфікувати ставлення до українського націоналізму як "злочинного явища". Це сприйняття трансформувалося у стійку упередженість, яка зберігається й сьогодні. Західні дослідники, опираючись на радянські джерела або польську історіографію, некритично відтворювали ці наративи. Внаслідок цього навіть у серйозних академічних працях Бандера часто описується не як політичний діяч у складному історичному контексті, а як символ "екстремізму" чи "радикалізму".

Російська пропаганда XXI століття активно підживлює цей міф. У сучасних медіа Бандера знову зображується як "лякало", що має дискредитувати українську державність. Кремль використовує його постать для пояснення будь-якої форми українського спротиву як "неонацизм" або "бандерівщину". Така риторика стала частиною гібридної війни проти України, де історичний образ перетворився на зброю. Водночас міфологізація сприяла й парадоксальному ефекту: ім'я Бандери стало символом боротьби за свободу для багатьох українців, особливо після Революції Гідності та початку російської агресії. Саме ця подвійність — демонізація сусідами та героїзація в Україні — демонструє, наскільки потужним залишається вплив радянських схем на сучасне бачення історії.

Подвійні стандарти

Сьогоднішній дискурс про Бандеру часто подається як "українська проблема моральної неповноцінності". Проте практика європейських держав засвідчує: чимало з них одночасно героїзують або мінімізують роль суперечливих постатей власної історії, які діяли проти сусідів, брали участь у насильстві чи співпраці з тоталітарними режимами. Це створює підґрунтя для аргументу про подвійні стандарти — ось кілька ілюстрацій.

У Польщі яскравим прикладом є героїзація так званих "львівських орлят" — юних добровольців, які в 1918–1919 роках боролися проти ЗУНР та українського війська, тобто фактично проти незалежної української держави. Їх вшановують меморіалами, державними церемоніями, а цвинтар "орлят" у Львові став сакральним символом польської ідентичності. Утім, замовчується сам факт, що ці "герої" воювали саме проти українського національного руху, перешкоджаючи становленню України як держави.

Паралельно в польській політиці пам'яті триває реабілітація й "проклятих солдатів". Частина цих підрозділів прямо фігурує в документах як причетна до воєнних злочинів. Зокрема, загін Ромуальда Радзя ("Бурого") ві-

домий масовими розправами над цивільним білоруським і українським населенням: у 1946 році його бійці спалили села на Підляшші, розстрілювали жінок і дітей, нищили православні церкви. Незважаючи на ці факти, сьогодні "Бурий" та інші подібні командири отримують у Польщі вшанування — пам'ятні дошки, вулиці й офіційні державні ритуали.

Україна ж у своїй політиці пам'яті демонструє принципи добросусідства: зокрема, у Львові було відновлено меморіал "орлятам", попри те, що вони воювали проти української державності. Натомість у Польщі за останні роки зафіксовано показове нищення пам'ятних місць, пов'язаних із загиблими українськими воїнами, що суперечить задекларованим цінностям взаємної поваги.

Така вибіркова політика пам'яті створює сильний контрапункт до польських звинувачень українців у "героїзації бандеризму". Історія показує: втручання держави в історичну пам'ять, коли один бік підносять до героїв, а інший таврують злочинцями, лише поглиблює взаємну недовіру. Саме політика маніпуляції минулим призводить до нових конфліктів і навіть воєн — що наочно демонструє сьогоднішня агресія Росії, яка також спекулює історичними міфами, виправдовуючи ними свою експансію.

Щодо іншого сусіда України — в Угорщині відбуваються спроби відновити статус регента Міклоша Горті: пам'ятні дошки, політичні акценти на "національному відновленні" і публічні дискусії, що часто применшують роль режиму у співпраці з нацистами. У Будапешті й досі дискусійні монументи і плани меморалів виявляють розбіжність між офіційною риторикою та критичною оцінкою минулого.

У Словаччині помітні суперечки навколо постаті Йозефа Тіса — президент клієнтської "Словацької держави" 1939–1945, котрий санкціонував депортації євреїв. Критики наголошують, що спроби його часткової реабілітації чи "переосмислення" ролі національного лідера точно так само демонструють регіональну терпимість до складних (і злочинних) аспектів національної пам'яті.

До цього додається міжнародний контекст: на Нюрнберзькому трибуналі в 1945–1946 роках ключові провідники нацистської Німеччини та їхні спільники отримали суворі вироки за військові злочини та злочини проти людяності. Натомість українські націоналісти, включно з Бандерою та іншими лідерами визвольного руху, не були судимі міжнародними інстанціями і не визнані "воєнними злочинцями", адже їхня діяльність не підпадала під ті ж критерії — боротьба за власну державність відбувалася в умовах окупації та тоталітарного гніту.

Отже, аргумент польських чи західних критиків проти вшанування Бандери в Україні часто ігнорує контекст: сусідні країни власними актами пам'яті демонструють, що політика героїзації суперечливих фігур — ширший регіональний феномен. Це не виправдовує історичних злочинів, але — як контраргумент — підкреслює, що історична політика пам'яті в Центрально-Східній Європі загалом містить подвійні стандарти й політичні вибори, які слід відкрито визнавати та аналізувати.

Замість виснову

Постать Степана Бандери, як і сам визвольний рух, завжди існували на перетині історії та політики. Сьогодні він — постать не лише історична, а й геополітична: його ім'я використовується для маркування української державності та потенційного регіонального впливу. Політичні та економічні передумови блокування України від вступу до ЄС включають не лише стандартні критерії членства, а й емоційні та історичні аспекти, які сусіди й міжнародні гравці часто трансформують у дипломатичні аргументи.

Розглянуті приклади подвійних стандартів у Польщі, Угорщині та Словаччині демонструють, що питання національної пам'яті використовується для стримування потенційного впливу України. Героїзація Бандери в Україні розглядається критично саме тому, що його постать стає символом самостійності й опору імперському тиску — уявній загрозі, яку можна зафіксувати через історичні аргументи. Паралельно, у самих сусідніх країнах тривають процеси героїзації суперечливих постатей власної історії, які не отримують того ж міжнародного засудження, що підкреслює явні подвійні стандарти.

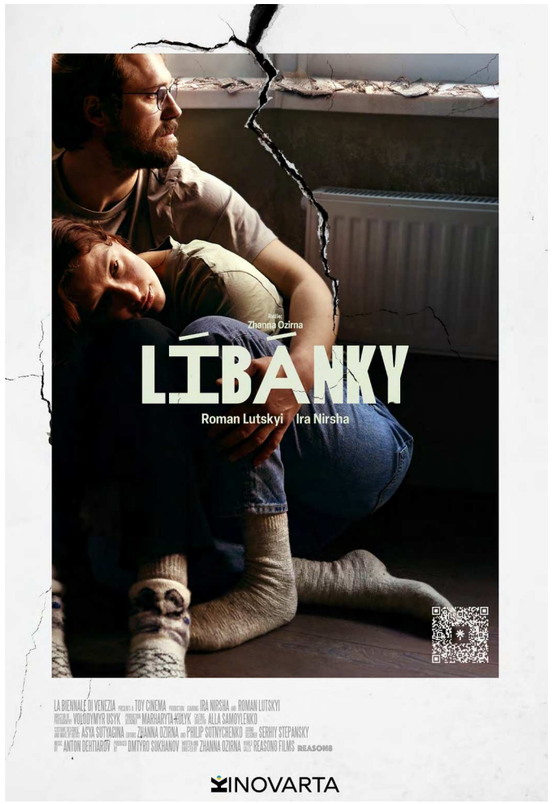
Економічно та політично, ЄС і окремі держави-члени часто апелюють до "історичної чутливості" як аргументу для затримки чи обережності у глибшій інтеграції України. При цьому Бандера постає як символ, який використовують для демонстрації "ризиків радикалізму", незважаючи на реальні цілі сучасної української держави — демократія, верховенство права, інтеграція в європейські структури.

> **Демонізація Бандери сусідами демонструє, наскільки потужним залишається вплив радянських схем на сучасне бачення історії.**

Внутрішньо для України Бандера лишається об'єднуючою фігурою: його життя і діяльність показують, що боротьба за незалежність — це право нації на самовизначення, а не апологія насильства. Він був типовим представником свого часу: покоління, яке формувалося під тиском окупацій, диктатур і тоталітарних режимів, діяло радикально, проте його ціль була зрозуміла і зріла — власна держава для свого народу.

Символічно, Бандера сьогодні надихає нові покоління українців, які протистоять агресії та прагнуть утвердити державу у сучасному світі. Його образ підкреслює, що боротьба за свободу не обмежується історичним контекстом, а продовжується як моральний та політичний орієнтир. Саме це робить його постать актуальною, одночасно історичною і стратегічною у контексті міжнародних відносин та регіональної політики.

Таким чином, Бандера — не просто історичний діяч, а символ національної самостійності, який на практиці демонструє, як минуле використовується у сучасних політичних і економічних процесах для стримування сильного регіонального гравця — України. ■





МЕДОВИЙ МІСЯЦЬ

В дистрибуції в Чехії "Líbánky"
Вид фільму: ігровий
Жанр: Романтика,Трилер
Дистрибуція в Чехії: Kinovarta
Мова: Українська (SUB: CZ, ENG).

23 лютого 2022 року. Маленьке містечко поблизу Києва. Тарас і Оля проводять першу ніч у своїй новій квартирі. На світанку вони прокидаються від вибухів. Їм не вдається вчасно покинути місто, а тим часом російські війська облаштовують штаб у їхньому будинку. Подружжя опиняється в пастці в квартирі без електрики, водопостачання та мобільного зв'язку. Впродовж наступних 5 днів Тарас і Оля досліджуватимуть чорну безодню справжньої інтимності між двома людьми в ситуації смертельної загрози.

Україна, 2024, 84 хв.
Режисер: Жанна Озірна
Виробництво: Toy Cinema
Продюсери: Дмитро Суханов
Оператор-постановник: Володимир Усик
Художник-постановник: Маргарита Кулик
Актори: Роман Луцький, Іра Нірша
Сценарист: Жанна Озірна

Квитки: linktr.ee/kinovarta
instagram.com/kinovarta
facebook.com/kinovarta

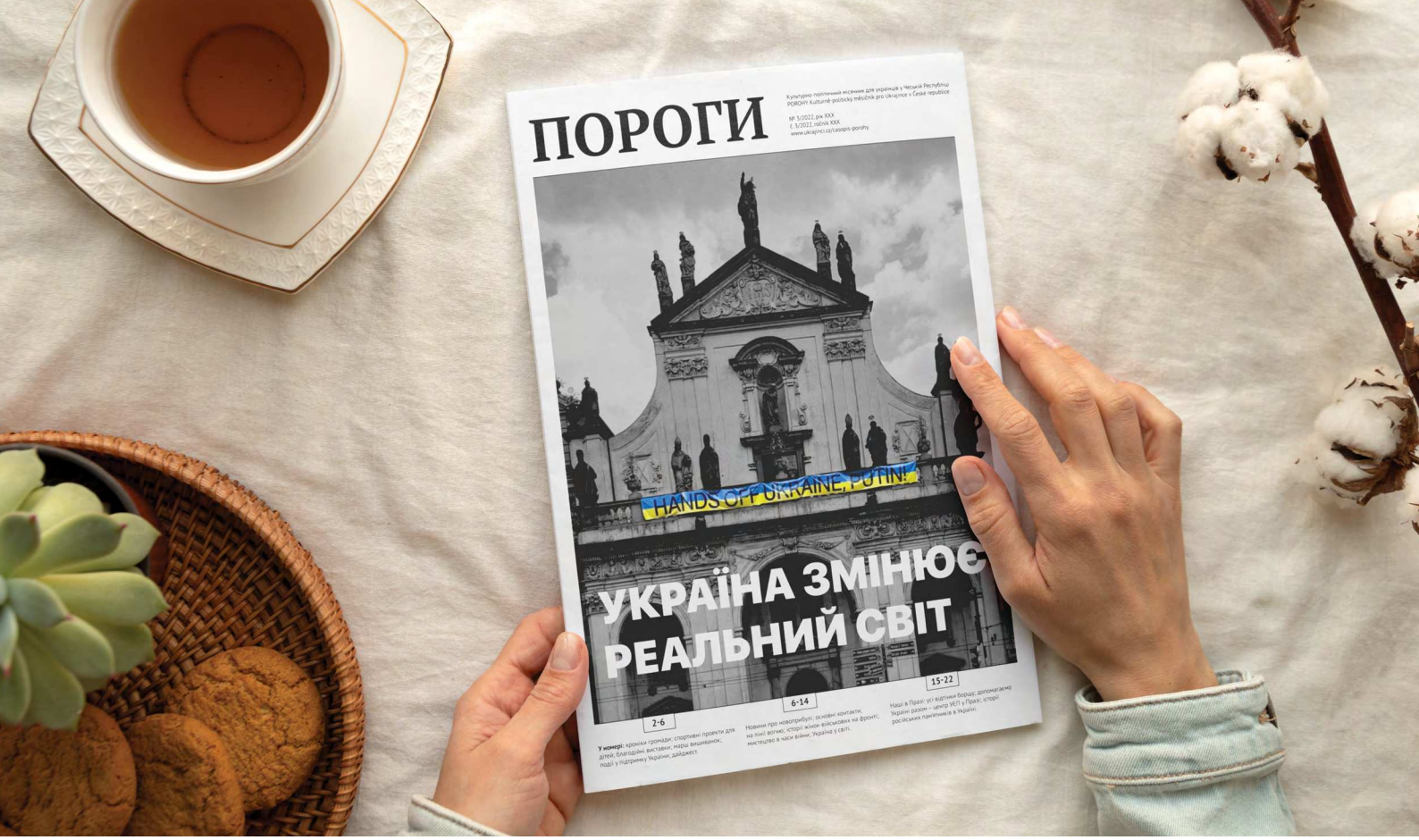
СІРІ БДЖОЛИ

В дистрибуції в Чехії "Šedé včely"
Вид фільму: ігровий
Жанр: Драма, Екранізація
Дистрибуція в Чехії: Kinovarta
Мова: Українська, (SUB: CZ, ENG).

Сценарій базується на однойменному романі Андрія Куркова. В "сірій зоні" АТО, в невеличкому селі без електроенергії залишилися жити лише двоє ворогів дитинства. Під снарядами, що іноді пролітають над селом, з непроханими озброєними гостями, сусіди-пенсіонери ведуть свій скромний побут, іноді зустрічаючись для суперечливого, але необхідного спілкування. В кожного життя не склалось по-своєму, і обидва мають час його переосмислити. Мало зважаючи на воєнні події, вони намагаються створити своє мирне життя в небезпечній місцині, але все руйнується, коли в селі з'являється російський снайпер.

Україна, 2024, 90 хв.
Режисер: Дмитро Мойсеєв
Виробництво: Ідас Філм
Продюсери: Іванна Дядюра
Оператор-постановник: Вадим Ільков
Актори: Віктор Жданов, Володимир Ямненко
Сценарист: Дмитро Мойсеєв

Квитки: linktr.ee/kinovarta
instagram.com/kinovarta
facebook.com/kinovarta



Посилання на часопис

ПЕРЕДПЛАТА МІСЯЧНИКА "ПОРОГИ" ВСЬОГО ЗА 700 CZK / РІК РАЗОМ З ПОШТОВОЮ ПЕРЕСИЛКОЮ

QR Platba

Замовити часопис можна так:
вислати кошти на рахунок: **1925774379/0800**
і повідомити редакцію про оплату
та адресу замовника.

Інформація: **editorial@porohy.cz**
або на: **porohy.cz** чи **ukrajinci.cz**

ПОРОГИ

instagram.com/porohyjournal
facebook.com/PorohyJournal

Пороги – культурно-політичний часопис для українців у Чеській Республіці. Виходить 12 разів на рік. № 7/2025, рік XXXIII. Підписано до друку 16 жовтня 2025 року. **Ел. пошта**: uicr@centrum.cz. **Інтернет-адреса**: www.ukrajinci.cz/ua/casopys-porohy/, реєстрація: МК ЧР/7044. **Номер готували**: Тетяна Баланда, Олег Баланда. **Художнє оформлення та верстка**: Тетяна Баланда. Використовуються повідомлення пресслужб посольств, інформагентств та ілюстрації з відкритих джерел. За достовірність викладених фактів відповідає автор статті. Редакція має право скорочувати матеріали і не поділяти поглядів автора. Часопис видається із фінансовою допомогою Міністерства культури ЧР. Видає: "Українська ініціатива в ЧР", Воцелова 3, Прага 2, ід. номер: 60448296; **контакт**: editorial@porohy.cz, www.porohy.cz; facebook.com/PorohyJournal; instagram.com/porohyjournal; **розрахунковий рахунок**: 1925774379/0800.

Porohy – kulturně-politický časopis pro Ukrajince v České republice. Vychází 12 krát ročně. Název je odvozen od ukrajinského "porih" – práh, říční práh. Číslo 7/2025, ročník XXXIII. Uzávěrka: 16. Října 2025. **E-mail**: uicr@centrum.cz, **web**: www.ukrajinci.cz/cs/casopis-porohy/, registrační číslo: MK ČR/7044. **Číslo připravili**: Teťana Balanda, Oleh Balanda. **Art director a redaktor**: Teťana Balanda. Používáme tiskové zprávy velvyslanectví, informačních agentur a ilustrace z otevřených zdrojů. Za pravdivost uvedených informací je zodpovědný autor článku. Redakce může krátit text a neshodovat se s názory autora. Časopis vychází s finanční podporou Ministerstva kultury ČR. Vydává: Ukrajinská Iniciativa v ČR, z.s., Vocelova 3, Praha 2, IČO: 60448296, **kontakt**: editorial@porohy.cz, www.porohy.cz; facebook.com/PorohyJournal; instagram.com/porohyjournal; **číslo účtu**: 1925774379/0800.

MINISTERSTVO KULTURY